

# מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

## פרשת יתרו נדרים נה. - נט:

להוציא ממון. [וכ' הקרב"נ [אות ה']], משמע דלענין נדרים אסור משום חומרא דאית לן למימר כל מילי משמע וכן פסקו הרשב"א והר"ן. אבל בתפארת שמואל כ', דמדברי הר"ן נראה דקיי"ל כרבא, מדכתב דבעיין דרבא לא איפשיטא וכו', [וכ"ה ברשב"א], וטעמו נראה, דגם ר' יוסף לא מצינו שחלק עליו לאחר ששמע שרבא ס"ל דכל מילי משמע]. אבל הטור בסו"ט ר"ז ורי"ו סוברים דאפי"ל לענין נדרים אין איסור אלא מחמשת המינין.

וז"ל המאירי, הנודר בלשון עללתא, י"א שאין בכלל אלא חמשת המינין כתבואה, הואיל ועללתא הוא תרגומו של תבואה, אין בכלל אלא מה שהוא נכלל בתבואה, ומפני שהם פוסקים כרב יוסף שאמרה כן בסוגיא זו, ומביאין ראיה לדבריהם, ממה שאמרו אקפד רב יוסף ר"ל על מה שחלקו עליו אביי ורבא לומר דעללתא כל מילי משמע, וכן שבא רבא לפניו כמתנצל. ולדעת זה, אף לענין הדין מי שצוה בשעת מיתתו שינתן כך וכך לפלוני מעללתא שיש לו במקום פלוני, אין בכלל אלא מחמשת המינין וכו'. ומ"מ יש פוסקין כאביי ורבא דעללתא כל מילי משמע, ומשום דאביי ורבא בתראי נינהו.

**נה. א"ל אביי מי דמי וכו', עללתא כל מילי משמע.**

כ' המאירי, יש שואלים לענין הדין מיהא הרי עללתא ודאי לשון מסופק הוא, מחמשת המינים לבד, ולשאר מיני עלייה וכו', וא"כ היאך מגבין מהן, והלא יד בעל השטר על התחנתה, והיה לנו לדון כל שהוא חוץ מחמשת המינים וכו' בשכר בית וספינה, ולהיות יד בעל השטר על התחנתה, וכדתנן [ב"ב קז:]: חצי שדה אני מוכר לך נוטל כחוש.

ותירצו רבים, שכל המקבל מתנה אין אומרים יד בעל השטר על התחנתה, אדרבה כל הנותן בעין יפה נותן. ואין זה כלום, שכל שטר שבעולם יד בעל השטר על התחנתה, ומטעם המוציא מחבירו שהוא כלל גדול בדין, ובכולם אם תפש אין מוציאין, שזה שאמר יד בעל השטר על התחנתה, אינו אלא כאומר יד המוציא על התחנתה, הא אם תפש אין מוציאין וכו'. וא"כ הדרא קושיא לדוכתה. ומ"מ רבותי כתבו שאינה קושיא, שפשוט היה להם במלת עללתא שכוללת כל דבר הבא דרך צמיחה לפירוש הראשון, או כל מיני אוכל לפירוש שני, [יעיין לקמן בסמוך] ואין זה אצלם לשון מסופק. [א"ה, לכאו' הכי אמר רבא להדיא הא לא קא מיבעיא לי וכו', ואולי אליבא דאביי שו"ט, דאמר דבריו דרך דחיה לראיתו דרב יוסף, ועדיין צ"ב].

**נה. עללתא כל מילי משמע. וכו', שכר בתים ושכר ספינות מאי.**

כ' המאירי, י"מ בו כל גידולי קרקע, ר"ל כל דבר הצומח ועולה מן הארץ, מלשון עליה, ולא קרקע, אבל נסתפקו בשכר בתים וספינות [והדומה להם כגון שכר הכלים. כ"כ לקמיה בסו"ד], שהוא כעין עלייה וצמיחה, אם הוא בכלל, שכל דבר הבא ע"י ריוח והשבחה לשון עללתא הוא, או שמא הואיל

**נה. הנודר מן הדגן אסור בפול המצרי יבש דברי ר"מ, וחכ"א אינו אסור וכו'.**

כ' הרשב"א, מסתברא דאסור דקתני הכא, דוקא לכוס, אבל לאפות לא, כנודר מן החטה [נג:], [א"ה, אולי צ"ל כנודר מן החטים, דאילו בנודר מן החטה תניא התם איפכא דאסור לאפות ומוותר לכוס], ואע"ג דקתני אסור סתם, היינו טעמא משום דהכא לא אתא לאשמועינן אלא מה שהוא בכלל המין, ולא ענין איסורו, ומאי דסתים במתניתין פריש בברייתא, דקתני [נה:]: הנודר מן הדגן מותר באורז בחילקא בטרגיז ובטסני שהוא דגן מוחלק, והלכך כ"ש קמח ופת. [ולפ"ז טעמא דהתירא הכא אינו כהיא דנודר מן החטה דמייתי בריש דבריו, דהתם פ"י הר"ן דתליא במה שאומר ל' יחיד או ל' רבים, והכא הוא משום דקמח ופת לאו בכלל דגן הם]. ומיהו אפשר לדחות, דהתם בשנעשה כבר טרגיז וטסני. וצ"ע. [ועיי"ש ברא"ש ב' פירושים, הא' כראיית הרשב"א, והב' כדחיינו].

**נה. אסור בפול המצרי יבש דברי ר"מ, וחכ"א אינו אסור אלא בחמשת המינין.**

ופי' הנימוק"י, דר"מ סבר דהנודר ללשון בנ"א נתכוון, וחכמים סברי דנודר ללשון תורה נתכוון, ודגן בלשון תורה אינו אלא מחמשת המינין. וכן פי' הריטב"א בפ"י בתרא. [וקצ"ב, דלעיל [מט.]: בעי לפרושי כע"ז פלוגתא דר' יאשיה ותנא דמתני', ומסיק דלכו"ע בנדרים הלך אחר לשון בנ"א]. אמנם בפ"י קמא פי' הריטב"א דטעמא דרבנן משום דלא קרו אינשי דגן אלא לחמשת המינים.

**נה. אמר ר' יוחנן הכל מודים בנודר מן התבואה שאין אסור אלא מחמשת המינין.**

ופי' הר"ן, דאע"ג דתני לה במתני' בלשון יחיד, דברי הכל היא. וז"ל הריטב"א, פי' הא קמ"ל דהא דקתני ר"מ אומר הנודר מן התבואה וכו', לדבריו נמי קאמר לה, ולא לדבריהם דרבנן בלחוד, למימרא דאע"ג דלדידכו אין במשמע התבואה אלא חמשת המינין, אודו לי בידן דכל מידי דעבדי מיניה גורן משמע, [דנימא דר"מ גופיה משוה תבואה ודגן, קמ"ל הכל מודים דאפי' ר"מ מודה בתבואה. נימוק"י]. א"נ הא קמ"ל דהא דר"מ לכו"ע אמרה ואפי' לרבנן, דלא אמרי רבנן תבואה כל תבואה משמע. [והיינו כהר"ן].

**נה. אמר רב יוסף מתני' היא ושון בנודר מן התבואה וכו' א"ל אביי מי דמי וכו'.**

כ' הרא"ש [סי' ב'], ומסתבר לי טעמיה דרב יוסף, כיון דמתרגמינן תבואה עללתא, והוא בלשון תרגום צוה, הוי כאילו בלשון עברי צוה והזכיר תבואה, ולמה [נשתנה] [נשתנה] הלשון לעשות משם העצם פעולה כדי

ומ"מ גופן מתיישן ופוחת בכל יום, אע"פ שאין פחת שלהן בא ביחד אלא מעט מעט עד שאינו ניכר, אין שכר שבהם נקרא עללתא וכו'. וי"מ במה שאמר עללתא כל מיילי משמע, כל מיני אוכלין ומשקין.

וז"ל הריטב"א, עללתא אמרי אינשי אכל פירי דנפקי מארעא, ולא לישינא דמאי דעייל בבייתו, כדסברי מקצת רבנן ז"ל, דא"כ תבעי ליה אפי' שאר מטלטלין, ואמאי מיבעיא ליה שכר ספינות ובתים בלחוד, אלא ודאי דעללתא קרו אינשי בהשאלה לכולהו פירי דנפקי מארעא, וקא מיבעיא ליה אי קרו נמי עללתא דפירי עמלי דבתי וספינות או לא וכו', דאילו שאר מטלטלין ובגדים ושטרות, אע"ג דעיילי לביתא לאו עללתא נינהו, דעללתא לישינא דפירי ולא לישינא דעיילותא.

### נה. שלחה רבא לקמיה דרב יוסף עללתא היכי מקריא.

כ' הריטב"א, פי' דאילו שאר נכסי דלאו עללתא, לא משתעבדי ליה כלל, מיהו כולה עללתא קא משתעבדא ליה, ואם אבדה מקצתה גובה מהשאר, דכולה משתעבדא ליה, דכיון דלא אמר הבו ליה עללתא שויה אלפא זוזי, א"נ מדמי עללתא, וכדאמרין התם בגיטין [סו.] וכו' כדי ליפות את כחו. וז"ל הנימוק"י, וליפות כחו דמקבל מתנה שלא ידחווהו אצל שאר נכסים הוא דקאמר הכי, מיהו ריעותא נמי איכא, דאם שטפם נהר, לא היה גובה משאר נכסים וכו'.

### נה. תורה ניתנה לו במתנה, וכיון שניתנה לו במתנה נחלו א-ל.

כלומר שיזכה בזכות התורה לנחול שני עולמות העוה"ז והעוה"ב. שיטמ"ק בשם הרי"ף. וז"ל החת"ס, נ"ל דמה שניתנה לו במתנה פי' שע"י התלמידים שהוא לומד עמהם ומפקיר עצמו כמדבר, עי"ז זוכה להבין ולהשיג יותר מכח שכלו, שהקב"ה נותן לו מתנה ומגלין לו רזי תורה ונעשה כמעין המתגבר, [עיין אבות פ"ו מ"א]. אך אפשר שישגי היום וישכח מחר, כמתנה ע"מ להחזיר, על כן אמר נחלו א-ל שנותנין לו בירושה שאין לה הפסק והיינו כנהר שאינו פוסק.

### נה. ברא"ש ד"ה מאי וכפרוץ הדבר. והאי ראשית דגן דכתיב בקרא, היינו מה שנקרא דגן בלשון בנ"א.

וכ' ע"ז הרש"ש, משמע דר"ל דדברי הימים נכתב על לשון בנ"א, וכן משמע יותר בתוס' [סוד"ה וכפרוץ]. וקשה מריש פירקא דלעיל [מט.] דמייתי ר' יאשיה קרא דדה"י ואפ"ה הוה ס"ד דאזיל בתר לשון תורה, וכן במסקנא שם אמרינן דקרא אסמכתא בעלמא.

וז"ל הרשב"א [בד"ה למימרא], וא"ת ומאי קושיא דהא ר"מ לא פליג בדגן דאורייתא דלכו"ע אינו אלא חמשת המינין. וי"ל דהא קרא לא בלשון תורה קא משתעי, אלא בלשון עם הארץ, ובלשון שהיו מביאי המעשרות מדברים.

### נה. ברא"ש ד"ה שכר בתים. כיון דפחתי שלפעמים נשכרים בזול.

וכ' ע"ז הרש"ש, ולענ"ד נראה לפרש דפחתן ר"ל דהבתים והספינות גופייהו מיפחתן ברוב ימים וכו', משא"כ קרקע, דהארץ לעולם עומדת. [וכן פירש"י [בד"ה מי אמרינן] שמתיישנין. וכ"כ המאירי, הו"ד לעיל].

### נה. ומותר באורז.

כ' בשיטמ"ק בשם הרא"ם, הך ברייתא דאורז לאו דגן הוא חולקת על ההוא דאמר בפסחים [לה]. אורז מין דגן הוא. [וחייבין על חימוצו כרת ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח]. [ולפי מש"כ הרא"ש דלא מיקרי דגן בלשון בנ"א דאין עושין ממנו כרי, לכא"ל לא פליגי, דהתם לא כתיב דגן, אלא בעינן דבר הבא לידי חימוץ, וס"ל לר"י בן נורי דאף אורז בא לידי חימוץ, ומה שמחייבו גם בחלה, הוא משום דיליף לחם מלחם עוני דמצה, ולא תליא הא בהא, דהא לר"מ דס"ל פול המצרי יבש בכלל דגן, ודאי דאין יוצא בו ידי חובתו בפסח].

### נה. הנודר מן פירות הארץ אסור בכל פירות הארץ.

ופי' הרא"ש פרי העץ ופרי האדמה, וכ"כ הריטב"א והנימוק"י והטור סי' רי"ז. וכ' ע"ז הב"י, פשוט הוא, מדלא הוציא אלא כמהין ופטירות. וכ' רי"ז.

הרש"ש, ולי צ"ע דהא במשנה ריש פ' כיצד מברכין [לו]. איתא על פירות האילן הוא אומר בורא פרי העץ וכו' ועל פירות הארץ הוא אומר בפה"א, וכן עוד שם לקמן [מ]. ועל פירות הארץ בורא פרי העץ לא יצא, הרי דבלישנא דתנאי אין נכלל בפירות הארץ רק פרי האדמה ולא של עץ וכו', וראית הב"י במחכ"ת הג' אינו, דכמהין גדלים בקרקע. [א"ה ברש"י ד"ה מותר בכמהין] כ' דגדלים נמי על העצים].

### נה: בר"ן ד"ה תוספתא. אבל הנודר מן המזון אינו אסור אלא מה' מינין.

כ' בשלמי נדרים, עיין בברכות [לו]. דאיתותבו רב ושמואל דסברי דאין מברכין במ"מ אלא על ה' מינין בלבד, מברייתא דתניא דגם על אורז מברכין במ"מ, וא"כ גם בנדרים כן, ולפ"ז קשה על הטושו"ע דביו"ד [סי' רי"ז סי"ט] קובע להלכה דהנודר מן המזון אינו אסור אלא בה' מינין בלבד, ובאו"ח [סי' ר"ח ס"ז] פסקו דגם על אורז מברכין במ"מ, וא"כ בנודר מן המזון יהיה אסור גם באורז. וכבר העיר בזה הגרע"א בחידושו ליו"ד וכו'. ובב"י הגר"א ביו"ד שם [ס"ק כ"ח] כ' ז"ל. ואע"ג דאיתותבו באורז, מ"מ בלשון בנ"א אינו נקרא מזון. [ולפ"ז הא דמזמה להו בעירובין, היינו דדבר שאינו מזון לענין ברכת במ"מ, ודאי לא יקראוהו בנ"א מזון, אבל איפכא משכח"ל, דברכתו במ"מ ואפ"ה אינו מזון בלשון בנ"א].

### נה: הנודר מן הכסות מותר בשק וביריעה ובחמילה.

כ' הנימוק"י, י"מ שמותר בבגדים קשים, שאין בכלל כסות אלא מלבושין שדרך בנ"א ללבשן, לאפוקי הני בגדים קשים. יריעה היא יריעת עזים של שוכני אהלים, חמילה היא בגד גס דמשימין הסבלים על כתפיהם שלא יזיקם המשא. ואחרים פירשו לחומרא, דהא דאמרינן מותר בשק ובאחריני, להוליכין על כתפיהן הוא דקאמר, דאין דרך בנ"א להוליכין כך בתורת מלבוש, אבל ודאי אם עשה בגדים מאלו המינין הגסין, אסור, דכסות מיקרי. ולזה שומעין לחומרא.

### נה: אמר קונם צמר עולה עלי, מותר להתכסות בגיזי צמר וכו'.

כ' הריטב"א, פי' שלא נתכוין זה אלא לבגד צמר או פשתן, ואע"פ שלא הזכיר לשון בגד. ובבגדים נמי לא מיתסר אלא לכסות וללבוש, אבל מותר לטעון או להציע תחתיו, דלישנא דעולה עלי לא משמע אלא דרך מלבוש, וכדאמרינן בכלאים [ביצה יד:]: דכתיב ביה לא יעלה עליך, אבל אתה רשאי להציעו תחתך, ותניא מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה, דאלמא לא יעלה עליך לא משמע אלא מלבוש (ולא [און] לכסות להתחמם, אבל הצעה או טעינה בעלמא לא משמע, וה"ה בלשון בנ"א וכו'). [וכן משמע לשון הר"ן שכ' ז"ל, שאינו במשמע אלא לבישה, הא טעינה שריא אפי' בבגד צמר].

וז"ל הנימוק"י, אע"ג שלא הזכיר בגד, מ"מ לא נתכוין אלא לבגד ארוג, ומשו"ה מותר להתכסות בגיזי צמר, או באניצי פשתן, ומותר לכסות רבותא קאמר וכ"ש לטעון על כתפו. [ומשמע לפ"ר דדוקא בגיזי צמר התיר לטעון, אבל בגדי צמר אסורין אפי' בטעינה, דאין במשמעות נדרו לחלק בין מעשה למעשה, אלא בין גיזי צמר לבגד ארוג. וכ"מ לשון תוס' והרא"ש והרע"ב].

### נה: טען והזיע והיה ריחו קשה, אמר קונם צמר ופשתים עולה עלי, מותר להתכסות ואסור להפשיל לאחוריו.

וכ' הר"ן [לקמן בד"ה תניא] והרא"ש [סי' ג'], דבנודר סתם דרישא, לא משמע אלא ללבוש. והקשה הגרע"א בתוספותיו, אמאי נקט ר' יהודה דמותר להתכסות, דזה בלאו הוכחה דטען והזיע מותר, והחידוש רק דאסור להפשיל, הו"ל למינקט יותר מותר ללבוש ואסור להפשיל, דהוי חידוש גם על ההיתר. והרש"ש פי' דלהתכסות דקאמר ר' יהודה היינו ללבוש, וכן פי' התפא"י.

### נה: ואסור להפשיל לאחוריו.

כ' התו"ט, וכ"ש לטעון לפניו שהוא בכלל הנדר, שהוא טעינה מעולה שנשמר יותר, כדאיתא בשבת [צב:]. [א"ה, קצ"ב מאי מהני הכא שנשמר יותר, דאיהו משום כובד משאו נדר, ונחצי אגן דאי לפניו מכביד כמפשיל לאחוריו, אף זה בכלל הנדר, ואם מכביד יותר, כ"ש שהוא בכלל הנדר, ואם אינו מכביד כ"כ,

אולי אינו בכלל הנדר. ועכ"פ לכאוף מעלת השמירה אינה ענין לנדרו]. א"נ אורחא דטעינת בגדי פשתן וצמר הן להפשילן לאחוריו, ותנא אורחא דמילתא נקט. וז"ל הנימוק"י, ואסור להפשיל, שלא נדר אלא שלא לטעון אע"פ שכשמפשילו לאחוריו אין ריחו וחמומו קרוב אליו כ"כ.

**נה: היה לבוש צמר והצר וכו', אסור ללוש ומותר לטעון.**

ופי' הר"ן שהמלוש היה צר ונצטער בו. וכן פי' תוס' והנימוק"י. וכ' בגיליון מהרש"א בשם תשובת הריב"ש [סי' קפ"ה], דמותר לטעון כיון שלבישה וטעינה שני ענינים הם, אבל אסור ללוש של צמר רחב, וכן בהיה טעון דסיפא אסור לטעון אפי' במשא קטן שאינו מזיע תחתיו, דדוקא בשני ענינים חלוקים הולכים בתר כוונה. ועיין בריטב"א שפי' ד"הצ"ר היינו שקץ בו מחמת ריח רע שבו. [ולפ"ז לכאוף פשוט דאין לחלק בין בגד צר לרחב].

**נו. וחכמים אומרים עליה בכלל בית.**

כ' הריטב"א, פי' ולא תימא בשנדר מבית ידוע שיש לו עליה, אלא אפי' בנודר מבית סתם כדאיתא לקמן. [דמדמה להיא דבית בבית אני מוכר לך וכו']. וכ' הרשב"א והנימוק"י בשם הירושלמי במס' מעשרות [פ"ג ה"ג] דבית שאין בו ד' אמות על ד' אמות מותר לישב בו. [ויל"ע בנודר מן העליה אי שרי בעליה שאין בה ד"א על ד"א, ואת"ל דאסור, יל"ע בנודר מן הבית דקיי"ל שאף עליה בכלל, אי שרי בעליה הנ"ל, ד"ל כיון דנדר בלשון בית, לא חמירא עליה מבית עצמו, ואולי יש לחלק, דהיא דמיתסר הבית [כשיש בו ד"א על ד"א] מיתסרא עליה דידיה עמו, אפי' אין בה ד"א על ד"א, שהיא טפלה לו, כדמשמע מדברי הריטב"א הנ"ל דבכה"ג איכא סברא טפי לאסור העליה. וצ"ת].

**נו. בבית לרבות את היציע וכו'.**

ופירש הר"ן דהיינו קרא ד"בבית ארץ אחוזתכם". וכ' ע"ז בשלמי נדרים, לכאוף קשה, דמהווא קרא אדרבה משמע למעוטי עליה כדאמרינן לקמיה וכו', ואין נאמר במסקנא דהאי בבית ארץ מרבה עליה. והנכון לומר דמיתורא דקרא דכתיבי שמה טובא "בבית", ובא אשר לו הבית, כנגע נראה לי בבית, ועוד כמה פעמים בבית כתיבי התם, לכן דריש מיתורא לרבות את העליה. ואח"ז מצאתי בשיטמ"ק שפי' כן בשם הרי"צ והרא"ם. [ועי' ש"ש שכ' דלפ"ז א"ש דמרבה גם יציע וגם עליה, דדריש להו מתרי קראי]. [וכ"ש לגירסת הר"ן דגרס לרבות את הצבוע, דודאי תרי מילי נינהו, דלכאוף א"א לרבות תרוייהו מחד קרא].

**נו. דס"ד אמינא בבית ארץ אחוזתכם כתיב וכו'.**

כ' בתוס' הרא"ש, וכ"ת לא ליכתוב בבית ארץ אחוזתכם ולא איצטריך לרבויה עליה, איכא למימר דאיצטריך בבית ארץ אחוזתכם למעוטי ירושלים שלא נתחלקה לשבטים. [ולמ"ד ביומא [יב]. דירושלים נתחלקה לשבטים ומטמאה בנגעים, אולי ס"ל כר"מ דהכא דעליה אינה בכלל בית, ושפיר איצטריך לרבויה. אמנם סתם רבנן דר"מ ר' יהודה, ואיהו ס"ל התם נתחלקה. וברמב"ם [פ"ד מהל' טומאת צרעת ה"ו] ובכס"מ שם מבואר, דמדכתיב "בבית ארץ" אחוזתכם ממעטין בית הבנוי בספינה או תלוי בארבע קורות. ולכאוף לפ"ז נתיישבה קושית תוס' הרא"ש. ועיי"ש בגליון הגרע"א בשם שיח יצחק ביומא [יא]. דבית הבנוי בספינה בלאו האי טעמא אינו בכלל בית, דהא מיפטר ממוזזה. ויל"ע בנודר מן הבית אי מיתסר בבית הבנוי בספינה].

**נו. בית בבית אני מוכר לך וכו'.**

כ' הנימוק"י [והוא תמצית מדברי הרמב"ן שהאריך בזה], ושמעינן משמעתיך דמאן דמקנה לחבריה שיעורא בארעיה, אע"ג דלא סיים קנה, דהא בית בבית ועבד בעבדי קנה לוקח מכי אקני ליה בכסף בשטר ובחליפין, וכי נפל או מת מראהו נפול או מת, אלמא זבינייהו זביני, וכן תנן בב"ב [קז:] גבי חצי שדי אני מוכר לך, משמנין וכו', אע"ג שאין כן דעת הר"י הלוי בן מייגש ז"ל דאמר כל שלא סיים קנה, כבר דחו המפרשים ז"ל ראיותיו, והחזקה שבראיותיו, הא דאמרינן [ב"ב קנ:]: אקנינהו ניהליה אגב אסיפא דביתיה, משמע דאי לא משום דסיים לו ד' אמות בפירוש, לא קנה, והקשו לו ז"ל מהא דחצי שדה, שכ' הרב ז"ל דסגי, כיון שסיים לו השדה אע"ג דלא סיים לו החצי, דא"כ מאי שנא דאע"ג דסיים לו בית הוא

צריך לסיימנהו לד' אמות כדאמרן אגבא אסיפא דביתיה, אלא ודאי אגב אסיפא לאו דוקא.

**נו. בר"ן ד"ה לרבות את היציע. ולפיכך כ' הר"ר משה בר שניאור ז"ל דל"ג הכא יציע אלא צבוע וכו'.**

בקור אורה הקשה לגירסא זו, לרבנן דר"מ דהעורות מטמאין גם בצבועין כדתנן בפ"א דנגעים [מ"ג], למה לי קרא הכא לרבות את הצבוע. וכע"ז הקשה במרומי שדה, דסתם תו"כ ר' יהודה, ור"י ס"ל דאפי' בגדים צבועים מטמאין. [ולכאוף כוונתו לעורות, דלא פליג ר' יהודה בהיא מתני' אלא בעורות]. וציין לדבריו בהעמק שאלה [סי' פ"ח אות כ"ד]. ושם מסיק דתרי יציע יש, [כמש"כ תוס' ר"פ המוכר את הבית], דיציע דקרא הוא חדר ממש, אלא שטפל לבית, והוא כעליה שמטמא בנגעים, ויציע דלשון משנה, לא מבעיא למ"ד בדקא חלילא שהוא מלא חלונות ודאי אינו עשוי לדירה, אלא אפי' למאן דמתרגם אפתא, ג"כ אינו עשוי לדירה כלל אלא לתשמיש כלים ולהקר בו, ודמי לאבוס ומחיצה שאינם מטמאין בנגעים.

וז"ל תוס' הרא"ש, וי"ל דתרי גוויי יציע נינהו, כדאמרינן בפ' המוכר את הבית [סא]. לא מכר את היציע, וקאמר בגמ' מאי יציע, הכא תרגמו אפתא, רב יוסף אמר ברקא חלילה, חד מינייהו מטמא בנגעים, ונראה דהיינו ברקא חלילה, אבל אפתא אינו מטמא בנגעים.

**נו. בר"ן ד"ה מאי עלייה, והך מסקנא דהכא מחלפא אמסקנא דפ' בתרא דמנחות וכו'.**

וז"ל הרא"ש [בפירושו, וכן בפסקיו סי' ג'], ודאי אי א"ל בית סתם מראהו עלייה, אבל השתא דא"ל בית בבית, האי לישנא משמע לאפוקי עלייה דגריעא משום עלייה וירידה, וצריך ליתן לו המעולה שבין שני בתים דהיינו בית ועלייה, מיהו בית הגרוע שיש לו יכול ליתן לו, והכי מסיק בשלהי מנחות דיד בעל השטר על התחתונה. [וכ"כ תוס' שם במנחות. וכתבו כן להשוות הסוגיא דהכא עם הסוגיא דהתם, קרב"נ [אות מ'], וכ"כ בב"י הגר"א [חו"מ סי' ר"ד ס"ק מ"ט], והו"ד בשלמי נדרים].

**נו. בר"ן ד"ה מאי עליה. בית בבית אני מוכר לך, נפל מראהו נפול וכו'.**

כ' הריטב"א, ודאי דין מכירה לשעת המכר עד שירד לתוכה הלוקח, כדין שכירות לכל ימי השכירות, וכדמוכח ריש פ' המקבל וכו', ואילו גבי שכירות אמרינן התם [קג]. המשכיר בית לחבירו סתם ונפל חייב להעמיד לו בית, אלא ודאי דמוכר בית סתם אינו מראהו נפול, ושאי הכא דאמר בבית דהוי גריעותא, דהא ודאי כי אמר בית בבית, לאיפלוגי בין בית בבית לבית סתם הוא, או לגריעותא או למעליותא, וגבי הקדש נשמע למעליותא, וגבי מקח לגריעותא וכו'. זה דעת מורי נר"ו.

אבל דעת רבינו הגדול ז"ל, דבמוכר בית סתם ונפל אחד מבתים שלו קודם שירד לוקח בתוכו, דמראהו נפול, ואע"ג דגבי שכירות חייב להעמיד לו בית, שכירות שאני, דכיון דלא זכי שוכר בגופא דארעא, אלא [דידה] בלחוד הוא דאית ליה, כי אגר בית סתם לאו גופא דביתא אגר אלא [דידה] [דירה] וכו', אבל מוכר או מקבל מתנה דזכו בגופא דזביני, מיד חיילי זביני אחד מבתי או מעבדי, וכי נפל מראהו נפול, שלא היה מחוסר אלא ברירה וכו', וכשהראהו מת או נפול, הוברר הדבר שזהו שמכר לו ועליו חל המכר מתחילה, וכאילו נפל לאחר שירד לתוכו.

**נו. ערסא דגדא.**

ופי' הר"ן, נוהגין היו להציע מטה למזל הבית. וז"ל תוס' הרא"ש בסנהדרין [כ.], ולא דמי להא דאמרינן בפ' במה אשה [שבת סז:] גדי וסניוק לא יש בו משום דרכי האמורי, דהכא לאו ניחוש הוא, אלא כי הא דאמרינן [פסחים קיא:] שרא דעניותא נביל שמייה, וכשהבית נקיה ויש בה מטה מוצעת, אין שר עניות שוכן בבית, אלא שרא דעניותא דנקיד שמייה והוא שוכן במקום נקי וצח. [וכ"כ בקיצור בפירושו כאן]. וז"ל הרמ"ה שם, נוהגין היו להניח מטה למזל הבית ולא היו משתמשין בה כלל, ודומה לו העורכים לגד שולחן [ישעי"ה ס"ה, י"א]. אלא מיהו התם קא מיירי קרא בהנך דמיווני לשום עבודה, אבל הכא לסימנא טבא בעלמא עבדי ליה.

## נו: דתניא דרגש לא היה כופהו אלא זקופו.

כ' החת"ס, והנה מעובי שפת הדלת ולפנים כלפנים, ומעובי שפתה ולחוץ כלחוץ, ומקום עובי הדלת עצמה איני יודע, וכמדומה לי שלזה נתכוון המג"א [בסי' נ"ה ס"ק י"א] בשם תניא דמקום סגירת הדלת הוי כלפנים, והעומד שם מצטרף לעשרה, [ויעו"ש במג"א ובמחה"ש, דהב"י פסק דהוי כלחוץ עפ"ד רי"ו, ואף דמסברא וממשמעות הגמ' נראה לו דהוי כלפנים, ביטל דעתו מפני דעת רי"ו, ואילו ראה דברי ס' תניא שחולק, היה מביאו, ואפשר שהיה פוסק כמותו]. ובהגהותיו לשו"ע שם כ' החת"ס, דנ"ל ראייה ברורה מדיוקא דמתני' דידן, [דלא אסר אלא מן האגף ולפנים, ואיפכא לא קאמרה מתני' דמן האגף ולחוץ מותר דנידוק מינה איפכא], ואין לומר דהולכין בתר לישנא דאינשי, דא"כ לא היה הש"ס מקשה [מברייתא דבית המנוגע].

## נו: יכול ילך לביתו ויסגיר.

ופי' הר"ן ע"י חבל ארון, ורש"י פי' ע"י שלוחו. ותוס' והרא"ש כ' שני האופנים. וכ' ע"ז המל"מ [בפי"ד מהל' טומאת צרעת ה"ה] נראה מדבריהם דס"ל דקרא ד"הסגיר את הבית" דכתב רחמנא הוא סגירת הדלת ממש, ולא ידעתי מאין למדו דין זה רבותינו, דהא גבי נגעי אדם כתיב והסגיר הכהן את הנגע, וכן גבי נגעי בגדים, והתם פירוש הסגר הוא שיאמר הכהן שהוא מוסגר, לפי שהכל תלוי בפי הכהן וכו', [א"ה, בתוס' הרא"ש במג"א ז. ד"ה אמר רבא] הביא שיטת רש"י דהסגר דנגעי אדם הוא שיהא סגור בבית כל שבעת הימים, והקשה ע"ז, ופירש דהסגיר את הנגע היינו שיסגירו בתוך סימן שיעשה סביבותיו באחד מן הצבעים, כדי שיהא ניכר אם פשה, א"נ שיכסנו בבלאי בגדים כדי שלא יסיר הנגע ע"י חיכוך וחיפוף, [יעו"ש באורן]. ומסיק ע"ז, והוסיף הכתוב גבי נגעי בתים סגירת הבית כדי שלא יכנסו בו בני"א וישתמשו בו ויתחככו בכתלים ויסור הנגע, וממילא צריך סגירת הנגע בצבע להכיר הפשוט. וברייתא זו הכי מפרשא, דרחמנא אמר דאמירה זו שאומר הכהן דבית זה הוא מוסגר, תהיה אחר שיצא הכהן מן הבית וכו'.

ודברי רבינו לדידי הכי מיפרשן, שכתב ויסגיר או יחליט או יפטור [אחר שיצא]. [והמאירי ג"כ כ' דדין זה אף כשמחליט, אבל לא הזכיר לפטור], ויסגיר הוי דביבור דומיא דחליט או יפטור, וס"ל לרבינו דכי היכי דבהסגר קפיד רחמנא שיהיה זה אחר שיצא מן הבית, ה"ה בהחלט או בפטור, אבל אם נאמר דהסגר זה הוא סגירת הדלת ממש, וחידוש הוא שחידש הכתוב בנגעי בתים, מנא ליה לרבינו דגם כשמחליט או פוטר שיהיה אחר שיצא מן הבית, דהא פשוט דכשמחליט או פוטר ליכא סגירת דלת, וא"כ אפשר דלא קפיד קרא שיהיה אחר שיצא מן הבית אלא בסגירת דלת, אלא ודאי דהסגר זה הוא אמירה בעלמא, שיאמר הכהן שהוא מוסגר דומיא דהחלט ופטור, ומשו"ה ס"ל שכולם שוין בדינם.

## נו: ומנין שאם הלך לביתו והסגיר או שעמד תחת השקוף והסגיר שהסגירו מוסגר, ת"ל וכו'.

כ' המל"מ [בפי"ד מהל' טומאת צרעת ה"ה, בסו"ד], היה נ"ל דאם הסגיר בתוך הבית אין הסגרו הסגר, דדוקא בהלך לביתו או שעמד תחת המשקוף, דהא קיים עיקר קרא דכתיב "ויצא", דאף דלכתחילה בעינן שיהא עומד בצד המשקוף, אם עבר ולא עמד בצד המשקוף וכו' הסגרו הסגר, דהא מ"מ יצא מן הבית, דהא בכל דוכתא מן האגף ולחוץ לא הוי בכלל בית, אבל היכא דלא יצא מן הבית כלל והסגירו בתוך בית המנוגע, אפשר דלא מהני הסגר זה. יעו"ש שדקדק כן מדברי רש"י בחולין [י:]: ומדברי הרמב"ם [שם]. ומסיק, וראיתי למהר"י קורקוס שכ' דלדעת רבינו נמי אם הסגירו בתוך בית המנוגע דהסגרו הסגר, ולא ידעתי מי הכניסו בתגר הזה וכו'. ושוב הביא דהר"ש [פי"ב דנגעים] גרס בתו"כ גם עמד בתוך הבית והסגיר שהסגרו הסגר.

## נו: קונם פירות האלו עלי וכו' אסור בחילופיהן ובגידוליהן.

ופי' הר"ן, דכיון שפרט הדברים הנאסרים עליו, שוינהו עליה כהקדש, ומשו"ה מיתסר בחילופיהן ובגידוליהן, כי היכי דחילופי הקדש וגידוליו אסירי. וכ' ע"ז הבית מאיר, הנה מה שמצינו בחילופי הקדש דאסירי, אינו אלא ממה דהקדש תופס דמיו דהיינו חלופיו, אף דשם ההקדש מה [נדצ"ל מותר] שודאי אין זה בקונמות, על כרחך דמ"מ מדמה האיסור לענין החליפין לחומר ההקדש ולא לקולתו.

ופירש"י שמעמידו על שני כרעיו ודיו. וכ"כ ברש"י כת"י במג"א [כז. וז"ל, וזקופו על ב' רגליו [וב' רגליו למעלה] וזקופו אצל הכותל. וכ"כ הרמ"ה בסנהדרין [כז. בד"ה מאי דרגש], דרגש א"צ לכפותו, אלא זקופו על דופן כרעיו וארכובותיו, וכ' עוד לקמיה [אהא דאמרינן מידי דהוה אמתה המיוחדת לכלים], וכ"ת א"ה מאי שנא מטה המיוחדת לכלים דלא בעי זקיפה, ומאי שנא דרגש דבעי זקיפה, מטה כיון דמיוחדת לכלים ויש כלים עליה, הכלים מעידין עליה דלאו לשכיבה קיימא וא"צ לזקפה, דרגש שאין עליו כלום, אע"פ שאינו עומד לשכיבה וא"צ לכפותו, צריך לזקפו מפני מראית העין.

והרא"ש בפירושו כאן כ' וז"ל, זקופו כלומר מניחו כמו שהוא זקוף. ואין לפרש זקופו על צדו, דא"כ הו"ל זקופו ודיו, כדאמרינן לקמן לגבי מטה שנקליטה יוצאין, ועוד, לקמן נחא, שמן הדין היתה צריכה כפיה אלא שאינו יכול מפני הנקליטין הקבועין בה, אבל הכא יכפה אם היא טעונה כפיה, ואם אינה טעונה, למה צריך לזקפה. [וקצ"ע שבתוספותיו בסנהדרין כ' כהרמ"ה].

## נו: דרגש מתיר קרביטיו וכו'.

כ' הרמ"ה בסנהדרין [כ: בד"ה א"ר יעקב], וכ"ת מאי שנא מטה דצריך לכפותה ומאי שנא דרגש דמתיר קרביטיו, אמרי הכא במטה של חבלים עסקינן שמשורגת שתי וערב וטריחא ליה מילתא להתיר את כל החבלים, הילכך צריך לכפותה, [נאילו דרגש, כיון דשל עור הוא ולית ביה סירוג אלא בלולאות התלויות בקצה העור, לא צריך לכפותו, ובהתרת קרביטיו סגיא ליה. ואי בעי[ת] תימא, דרגש כאן דשל עור הוא וחייס עליה לכפותו, [לכא' כוננתו כהר"ן מפני שהעור מתקלקל בלחלוית הקרקע], סגי ליה בהתרת קרביטיו, מטה כיון דשל חבלים היא ולא חייס עליה, צריך לכפותה. [ולכא' משמע דלשינויא בתרא אפי' אם ירצה להתיר סירוגה, לא סגי בהכי, אבל לשינויא קמא ודאי סגי בהכי, אלא שלא הטריוהו. וצ"ת].

## נו: המטה והעריסה משישופם בעור הדג.

כ' בתוס' הרא"ש, והא דאמר בפ"ק דחולין [כה]. גולמי כלי עץ טמאין, ומפרש אי זהו גולמי כלי עץ, כל שעתידי לשוף, ההיא שיפה אחרת לנוי בעלמא. א"נ מטה שאני שאדם מוטל ערום עליה וצריך להחליקה טפי. [ולפ"ז במטה העשויה לכלים תקבל טומאה גם קודם שיפה, דהא אינה עשויה לשכיבה. ולתרוויהו שינויי מבואר דהכא לאו בשיפה הנעשית לייפות ולנוי איירי, ודלא כמש"כ הר"ן ותוס'].

ועיין במאירי דמוסיק ע"ז, ומ"מ כל שנסתרגה על גבה [ולא מגופה] שזו היא גמר מלאכתה, ומקבלת טומאה אף בלא שיפת עור הדג. [ויל"ע היכא דנמלך אחר"כ והתיר סירוגה וחזר וסירוגה מגופה, אי עולה מטומאתה עד שישופנה כעור הדג].

## נו: אימא אפי' בתחומה, הא כתיב בתרומה ומדותם מחוץ לעיר.

הקשה בהגהות פור"י, דהא גם עיבור לעיר דרשינן בעירובין [נז]. מקיר העיר וחוצה, תן חוצה ואח"כ מדוד, א"כ גם עיבור נקרא חוצה. ועיין ברש"י ש' במתני' שכ' על פי' הרע"ב דעיבורה היינו בתים היוצאים ממנה בתוך שבעים אמה ושיריים, דאפי' לר"מ דס"ל בעירובין [שם] דנותנין קרפף לעיר אע"פ שאין שם בית, מ"מ יודה לענין נדרים שאם אין שם בית מותר, דאמרינן התם טעמיה מקרא דמקיר העיר וחוצה וגו', א"כ חזינן דמקריא חוצה ולא עיר ממש. [אבל כשיש שם בית בתוך שבעים אמה ושיריים, הוי כעיר עצמה, וכן לפירש"י דהכא דעיבור היינו פגום נכנס ופגום יוצא, דתנן התם [נג. וברש"י] דמוציאין את המדה כנגדן כאילו יש בליטה אחרת בקרן שכנגד בליטה זו, וחוט מתוח מזו לזו ומודד מן החוט ולחוץ, ועיבור שכנגד בליטה הוי כעיר עצמה]. [אבל עדיין יקשה קושיית הפור"י להר"ן והרא"ש והריטב"א והנימוק"י, שלא פירשו כרש"י או כהרע"ב, אלא סתמו דכל שבעים אמה ושיריים סמוך לעיר מיקרו עיבור לאסור].

## נו: אבל מן האגף ולחוץ לא וכו'.

והרא"ש כ' ז"ל, ה"ה אפי' לא אמר אלו, דכיון דאמר קונם ולא הזכיר אכילה, אסר עצמו בחילופין וגידולין, והא דקאמר אלו, משום דבעי למימר ובגידוליהן, דאי אסר עצמו בכל הפירות, [של אותו המין, כגון אומר קונם ענבים או תאנים עלי, אבל אי בכל הפירות ממש נדר, לא הוה נדר כלל, דהוא דבר שא"א להתקיים בלעדיו וכמש"כ הר"ן לעיל. מלא הרועים], מאי נפק"מ בגידולין של אלו, בלא"ה אסר עצמו בכל הפירות שבעולם, אי לאו דאמרי' [דאמרי', מלא הרועים] בגידולין קודם שהגיעו לכלל פירות.

### נז. קונם פירות האלו עלי וכו' ובגידוליהן.

הר"ן לקמן [בד"ה בדבר] כ', דדוקא גידוליהן מיתסר, אבל גידולי גידולין שריין בדבר שזרעו כלה, דאיסורן משום דכחליפין דמו, וכי היכי דחליפי חליפין שרו ה"נ גידולי גידולין. אבל הריטב"א [לקמן בד"ה אבל] כ', דברישא דאסרינהו בהנאה אפי' גידולי גידולין בדבר שזרעו כלה אסירי, דומיא דחילופיהן דאינהו וכל דאתי מחמתיהו מיתסרי עליה, כי היכי דלא ליתנהי.

### נז. שאת נהנית לי עד הפסח וכו'.

כ' החת"ס, בתוס' לעיל [טו. בד"ה תנן] הקשו הא משועבד לה, פי' ואלים שעבודא דילה ולא מצי להפקיע בקונם, ותי' תוס' בחד שינויא, דכיון שתלה בתנאי שיכולה לקיים, שפיר חל הנדר, עיי"ש, ולכאוי' פירושו שלזה לא אלמוהו לשיעבודה, וכי תעבור על תנאו ותלך לבית אביה, יבוא קונם ויפקיע השיעבוד. אלא שצ"ע, כשתלך לבית אביה לאחר הפסח, איך תיאסר לכתחילה מה שכבר אכלה, בשלמא כל זמן שלא גבתה המזונות אין לה על הבעל אלא שיעבוד, ואתי קונם ומפקיע השיעבוד, כיון שתלה בתנאי שהיתה יכולה לקיים לא אלמוהו לשיעבודה, אך אחר שגבתה חובה מבעלה ואכלה, הרי שלה אכלה בהיתר קודם פסח, ואם אח"כ תעבור על התנאי ותלך לבית אביה, איך יחול לאסור את שלה שגבתה חובה. והוא תימה בעיני. [א"ה, לפו"ר צ"ב, דלכאוי' חל הנדר מעיקרא קודם שגבתה ואכלה, [אלא שלא הובר לנו זה עד לאחר זמן כשהלכה לאחר הפסח], ובאותה שעה לא היה לה אלא שעבוד, ושפיר נפקע שיעבודה מחמת הקונם].

### נז. בר"ן ד"ה קונם פירות. כי היכי דחלופי הקדש וגידולו אסירי.

וכ"כ הרא"ש, דגידולי קונם אסורים כגידולי הקדש. וכ' ע"ז הרש"ש, תימה, דהא תנן [בפ"ט דתרומות מ"ד] גידולי הקדש חולין, וזה אינו ענין לפלוגתא דפ"ג דמעילה [מ"ו] כמוכן, [דהתם פליגי תנאי בהקדש שדה ונתמלאה עשבים, אילן ונתמלא פירות, אי יש מעילה בגידולין. ולכאוי' כוונת הרש"ש לחלק, דהתם כל הווייתם ויצירתם של הגידולין, מכח קרקע או אילן דהקדש, משא"כ הכא], וכן הרמב"ם [בפ"ה מהל' מעילה ה"א] פסק להא דתרומות, ובפלוגתא דתנאי דפ"ג דמעילה פסק כמ"ד דמועלין בהן. והתו"ט במעילה הביא ראייה לפסק הרמב"ם מהמשנה שלפנינו, ולא זכר מהמשנה דתרומות, וצע"ג.

### נז. בר"ן ד"ה בדבר שזרעו כלה. כי היכי דחליפי חליפין מותרין כדמוכח לעיל בהשותפין [מז]:

הקשה הבית מאיר, מה הראיה משם, בשלמא התם דמיירי בשאר איסורי הנאה, דהחליפין שאסורין אך להמחליף משום קנס, שפיר דאמרינן דלא קנסו בחליפי חליפין, משא"כ [הכא] לשיטתו דמשמע דאסורים מדאורייתא [כדאיתא בב"י סי' רט"ז] אפי' בשהחליפין אחר, ומשום דאמר אלו ושוינהו כהקדש, מהי תיתי חלופי חלופין יהיו מותרים, הא בהקדש אם חזר ופדה הדמים בדבר אחר, הא אף החליפי חליפין קדוש ותופסים הדמים [שפדה בהם את ההקדש] את הדבר שנפדו הדמים עליו בקדושתו, הרי דאף חליפי חליפין אסורים בהקדש, וה"ה הכא מדאמר אלו. וכן הקשה הגרע"א, והניחו שניהם בצע"ג. [ויש לדון בדעת הר"ן, דכיון דאיסורא דחלופי חלופין דהקדש אינו משום שייכותו להקדש הראשון, אלא משום דהווי חלופין של האמצעי, שהוא לבדו הקדש [דהא הראשון יצא כבר לחולין], אולי אין דעת הנודר לאשוויי הפירות כהקדש אלא בחילופיהן המשתייכים להפירות עצמן, ולא לחילופין של חילופיהן. ואולי ס"ל להר"ן דהיינו טעמא דלא אסרו רבנן בשאר איסורי הנאה אלא חילופין הראשונים, הקרויין אצל בנ"א ע"ש האיסור עצמו "חילופי האיסור", ואם יהיו מותרין יבואו

ליהנות מגוף האיסור [כל' הריטב"א], אבל בחילופי חילופין שבדעת בנ"א אין שייכים להאיסור הראשון לא גזרו בהם, והיינו דמדמי לה לההיא דלעיל. ויל"ע].

### נז. בר"ן ד"ה האומר. מיהו כ' הר"ר יונה ז"ל וכו' שאם אשתו טחנה ואפתה ומכרה לחם וכו'.

ול' הרשב"א, וימכרו הלחם להיות מעות שכנגד שבח טחינה ואפיה שלה, ושכנגד חטים שלו. והריטב"א כ', כיצד יעשה, ימכרנו ותפול הנאת השבח לים, וכ"כ הנימוק"י, ומסיים בה ז"ל, וכעין מה שאמרו [ע"ז מט:]: בבגד שארגו בכרכר של ערלה או של עכו"ם לר' אליעזר יוליך הנאה לים המלח, ואפי' מאן דלא שרי בההיא, מודה בהא שהוא מותר ליהנות מן השאר, שהרי אינו נהנה ממעשה אשתו.

### נז. ברא"ש ד"ה שאת עושה. ולא אמרינן עד הפסח לא קאי כי אם על שאת עושה אבל איסור אכילה וכיסוי הוא לעולם.

וכ' ע"ז התו"ט, משמע דעל שאת עושה נמי קאי [מה שאמר עד הפסח], ולפיכך מה שכ' הרע"ב, הכי משמע שאת עושה עכשיו, [א"ה, וכ"נ שהיתה גי' הרע"ב], לאו דוקא עכשיו, אלא כלומר קודם הפסח ולאפוקי לעולם וכו', דמנלן להקל ולומר דעד הפסח לא קאי נמי אעושה. [והרש"ש הביא דבריו, וכ' ע"ז, דטפי הו"ל להביא מלשון הר"ן שכ' דעד הפסח אאכילה נמי קאי]. [וקצ"ע שלא הזכיר הגהת המהרש"א המובא עה"ג דמחק מהר"ן תיבת "נמי"]. אבל המאירי כ' ז"ל, הואיל והזכיר שם איסור האכילה קודם הזכרת הגבלת הזמן, והדביק הגבלת הזמן לאכילה, אין הגבלת הזמן חוזרת אלא ליתן זמן לאכילתו. [ולכאוי' נפק"מ באומר שאת עושה איני נהנה עד הפסח, אי שרי למכור קודם הפסח מעשה ידיו שתעשה לאחר הפסח [למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם], דלכאוי' הנאתו קודם הפסח הוא, וממעשה ידיו שבכלל האיסור הוא נהנה, שלא הגביל זמן העשיה].

### נז: בצל שעקרו בשביעית וכו', והכי קא מבעיא ליה וכו'.

הר"ן פי' דפשיטא ליה דאי שרו הגידולין ודאי דמעלין את העיקר, אלא מספק"ל אי אמרינן דהגידולין עצמן אסירי כיון שנמשכין ויוצאין מן העיקר שאינו כלה. והרשב"א כ', דמדאורייתא ודאי בטיל העיקר האסור בגידולין המותרין כשאר האיסורין, אלא מדרבנן קאמר, ומבעיא ליה בגידולין ועיקר אי מבטלין חד לחבריה, או דילמא חשיבי ולא בטילי חד לגבי חבריה. ועד"ז פי' המאירי.

והרא"ש כ' ז"ל, פשיטא לי דגידוליו מותרין אפי' לא רבו, כי העיקר אינו יכול לבטל הגידולין, כדדרשינן בחולין [קט"ז]. כתיב המלאה וכתוב הזרע, הא כיצד, זרוע מעיקרו בהשרשה, זרוע ובא הוסיף [מתאים] אין לא הוסיף לא, אלמא אע"ג שגדל האיסור מעט מעט, לא אמרינן קמא קמא בטיל, וה"ה נמי גידולי היתר בעיקר האיסור לא בטילי, כי קא מבעיא לי, אם רבו גידולי היתר על העיקר אם מבטלין אותו ברוב, ואע"ג דעיקר לא מבטל גידולין, היינו משום שגידולין חשיבי שתמיד גדלים והולכין, או דילמא כי היכי דלא מבטל עיקר לגידולין, ה"נ לא מבטלין גידולין לעיקר, ולא דמי לשאר איסורין שמבטלין ברוב, משום דהנך לא מתערבי לגמרי יחד, אלא נתוספו גידולין על העיקר.

וז"ל התוס' ר"ד, פירוש אתו גידולי היתר ומעלין את האיסור והכל מותרין, ואע"פ שאין לבטלו בששים וכו' [ודלא כהר"ן דמיירי דוקא שנתרבו בשיעור שכיו"ב במידי דאתי מעלמא היה בה כדי לבטל האיסור], והכי אזלא השתא סוגיא דשמעתא, דמאן דאסר אסר אפי' הגידולין וכו', ואין לפשוט מאיסור שנתבשל דבטל בששים, דהתם נימוח האיסור ואינו עומד בעינו, אבל הכא לא נימוח האיסור ויש לאסור אפי' בששים, או י"ל שהקרקע מבטלו ואפי' בפחות מששים. וגם אין לפשוט מיבש ביבש דבטל חד בתרי, דהתם אין האיסור מעורב בהיתר אלא כל אחד ואחד עומד בפני עצמו אלא שאינו ניכר, הילכך בטל ברוב, אבל הכא שהאיסור מעורב עם ההיתר אסור, או דילמא הקרקע מבטלו ושרי.

### נז: והכי קא מבעיא ליה וכו' כיון דרבו גידולין מעיקרו, אותן גידולי היתר מעלין את האיסור וכו'.

הקשה המהר"צ חיות, ושיטת המרדכי סוף חולין [סי' תשל"ז, בשם רבינו משולם] גבי יבמה שרקקה דם, דמפני זה אינו בטל מעט הרוק ברוב דם, כיון שתחילת ביאתו לעולם ע"י תערובות, וכאן ג"כ הגידולים בעצמם לא היו ניכרים לעולם בפנ"ע, רק באו בתערובות. [ועיין בקרן אורה בסוף פרקין שהקשה כן, והביא מתשובת נ"ב [תנינא י"ד סי' נ"ד] שכי' דלרבינו משולם ג"כ בטל בששים, וכ"ע"ז, ולא הבנתי, כיון דבכה"ג לא כתב רחמנא אחרי רבים להטות לדברי רבינו משולם, א"כ מה לי בששים או פחות, אפי' באלף לא בטיל].

ואין לומר כיון דהיתה הבצל ניכרת מקודם שזרעה בקרקע, אע"ג דהשתא אינה ניכרת, לא מיקרי תחילת ביאתה ע"י תערובות וכו', דזה אינו, דאדרבה, כיון דהאיסור ניכר וההיתר אינו ניכר בודאי אינו בטל, דהרי בלא"ה הקשו המפרשים [עיי' כרתי ופלתי סי' ק"ב] דהרי אדרבה קיי"ל [באו"ח סי' ש"כ ס"ב, וביו"ד סי' [ב' ס"ד] בענבים בגיגית [שיוצא מהם יין בשבת, וכבר היה בה יין מערב שבת], אף דהוי דבר שיש לו מתירין בטל, כיון דהאיסור לא היה ניכר, ותירצו דאזלינן בתר מבטל, וגבי ענבים בגיגית דההיתר המבטל היה ניכר והאיסור לא היה ניכר, בכה"ג אף דיש לו מתירין בטל, משא"כ ביבמה שרקקה דם, דהבטל והמבטל לא היה ניכר, ושניהם באו בתערובות, בכה"ג אין ביטול מועיל בשום פעם, וא"כ ק"ו הוא, ומה התם דהבטל ג"כ לא היה ניכר, בכל זאת כיון דהמבטל לא היה ניכר מקודם ליכא ביטול, כ"ש כאן דהאיסור היה ניכר, והגידולים באו עתה ע"י תערובות ואינו ניכר, פשיטא דאינו בטל, וצ"ע.

**נז: פשט ליה מן הדא וכו' בצל של תרומה שנטעו ירבו גידוליו על עיקרו מותר.**

במצפ"א הקשה, היכי פשיט מבצל של תרומה, שאין חייב מן התורה בתרו"מ רק מדרבנן בעלמא, לבצל של שביעית דנוהג בו דין שביעית מן התורה, [יעו"ש שהארין בראיותיו], ועוד הקשה כן אהא דקאמר בסמוך דהא דר' ינאי פליג אדר' יוחנן דאסר גבי ערלה, הא שאני ערלה דאסורה מן התורה. ותירץ, דהכא פשיט לה לשביעית בזמן הזה ולמ"ד דאינו אלא מדרבנן, והכי אית ליה לר' ינאי גופיה דשביעית בזה"ז דרבנן וכו', ועפ"ז א"ש ג"כ דקאמר דר' ינאי פליג אדר' יוחנן, דאיהו ג"כ ס"ל דתרומה בזה"ז דרבנן דבטלה קדושת הארץ כמש"כ תוס' ביבמות [פב: ד"ה ירושה], וא"כ ה"ה דלדידיה ערלה בזה"ז אף בא"י דינה כדן ערלה בחו"ל דספיקה מותר, כמש"כ המל"מ [בפ"י מהל' מאכלות אסורות הי"א], ובספר פנ"י פ"ב דפסחים כ' דהיינו אפי' למ"ד דערלה בחו"ל הלל"מ,ס, וא"כ כיון דר' יוחנן אסר לגבי ערלה בזה"ז, ה"נ דאסר לגבי תרומת בצל דרבנן וכו', דלא הו"ל להחמיר מספק גבי ערלה בזה"ז טפי מבשאר איסורי דרבנן כיון דקיי"ל ספיקא לקולא וכו'. יעו"ש עוד.

**נז: ופשיט ליה מן הדא וכו' ליטרא בצלים שתיקנה זרעה מתעשרת לפי כולה וכו'.**

בקה"י [סי' ל"ה בד"ה אמנם כל] ביאר, דלא מתורת דין ביטול נתבטל העיקר, דהא בירושלמי [פ"ו דשביעית ה"ג] מבואר, דר' יוחנן אמר מכיון שהשחיר מתעשר לפי כולו, אע"פ שאין התוספת אלא מיעוט, ואיכא למ"ד התם מכיון שהשריש מתעשר לפי כולו, ועוד, דאפי' כשרובו חדש שהוא טבל, אין המיעוט חולין מתחייב במעשר, אלא מעשר לפי חשבון, וכמש"כ בתשו' מיימוני סוף זרעים, אלא טעמא דר' יוחנן, שהעיקר נהפך לדין הגידולין, דנחשב כולו כבריה חדשה, ופשיט הגמ' מזה דה"נ כשהגידולין היתר הם, מהפכין את העיקר להיות כמותם.

**נז: בר"ן ד"ה דלמא לחומרא, ובמה שפירשתי לא קשיא לן הא דמקשו הכא הא חומרא דאתי לידי קולא הוא וכו'.**

וז"ל הרשב"א, ומסתברא לי דאינו מעשר מיניה וביה, אלא מעשר עליו ממקום אחר, כדי שלא יעשר מן הפטור על החיוב. וקשיא לי, דהא חומרא דאתי לידי קולא היא, וכדאמר בעלמא [עירובין נ]. המרבה במעשרות פירותיו מתוקנין ומעשרותיו מקולקלין. וי"ל דכיון דעיקר מעשר ותרומת מעשר שלהן מדרבנן הם, לא גזרו בכך. והרא"ש כ', דילמא לחומרא לחייבו במעשר מדרבנן, ויעשר עליו מעציץ שאינו נקוב, וכן התוספת הוי כטבל שנתערב בחולין, וצריך לעשר עליו ממקום אחר, מלקוח מן העכו"ם

למ"ד יש קנין, או מעציץ שאינו נקוב, כדאיתא בהקומץ רבה [לא]. אבל לא מן הדמאי כי נתרמה ממנו תרומה גדולה. ומיהו לא דמי, דסתם טבל שנתערב בחולין הוי רובא חולין ומדאורייתא בטלי, אבל הכא דאיכא רובא תוספת, מיחייב מדאורייתא. ונראה דאפי' למ"ד [ר"ה יג:] אין בילה בדבר היבש, מודה הכא דיש בילה, כי היניקה ולחלוחית הקרקע מבלבל ומערב יחד, ותורם ומעשר מן החיוב שבו על החיוב שבו ומן הפטור שבו על הפטור שבו.

**נח. כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל וכו'.**

ופי' הרא"ש אם נתערב בחולין יש לו היתר, לעשר עליו מעציץ שאינו נקוב. וכ' ע"ז החת"ס, צ"ע א"כ מה יש לו מתירין שייך עד שתאכלהו באיסור ע"י ביטול אכלהו בהיתר ע"י הפרשה, הא איסור דאורייתא לא מיתקן ע"י הפרשת עציץ שאינו נקוב, וצריך לסמוך על הביטול, ואיסור דרבנן ליכא הכא, דכל מה שהחמירו בדבר שיש לו מתירין הוא כדי שלא יצטרך לסמוך על ביטול, וכיון שא"א לו לתקן זה, אין כאן שום איסור דרבנן, א"כ מהי תיתי לא יתבטל. וצ"ע.

**נח. אף אני לא אמרתי אלא לביעור.**

הר"ן פי' לענין שצריך לאכול התערובת קודם הביעור. אבל שא"ר פירשו לענין שבהגיע זמן הביעור חייב לבער משום אותו כל שהוא. וכ' בקה"י [סי' ל"ה בד"ה ונלענ"ד] דמדין תערובות שביעית בחולין לא שייך כלל לבער כולו אע"פ שהשביעית שבו לא בטל, דהא יכול לקיים בהשביעית שבתערובות ביעור גמור ואת החולין לא לבער, והוא לפי שיטת הר"ש ז"ל [פ"ט דשביעית] והרמב"ן ז"ל פרשת בהר [וכן להראב"ד ז"ל בביעור הראשון, עיי' פ"ז מהל' שמיטה ה"ג] שמצות ביעור הוא להפקיר בזמן שכלה לחיה מן השדה, ואח"כ יכול לזכות בו ולאכלו, א"כ גם בשביעית המעורב בחולין, הא יכול להפקיר את החלק של שביעית בלבד בכל מקום שהוא, דהיינו שיוציא כל התערובות לרה"ר ויאמר שמפקיר את החלק של שביעית שבו, וכל אדם יכול להגביה כולו ע"מ לזכות בהשביעית שבו בכל מקום שהוא, ואז יהיו אותן פירות בשותפות של הבעלים והזוכה, ויחלוקו לפי חשבון, כדין נתערב קב שלו בעשרה קבין של חברו.

ונמצא שתערובתו של שביעית אינו אוסר כלל את השאר לחייבו בביעור, ומדקתני לענין ביעור שאוסר בכל שהוא את כל התערובות, ע"כ בהכרח שסובר ר"ש שהגידולין מבטלין ומהפכין גם את העיקר לתורת שביעית, ומשו"ה כולו חייב בביעור מחמת הגידולין של שביעית, ושפיר מוכיח הגמ' מכאן, כמו שהגידולין דאיסור מהפכין את הכל כמותם, ה"נ הגידולין דהיתר מהפכין העיקר להיתר כמותן. [אלא דדחינן דדילמא דין זה גופא להפך את העיקר כמותן אינו אלא לחומרא].

**נח. ודלמא במדוכנין.**

והרא"ש פי' וז"ל, הא דאמר כנגדן למוצאי שביעית מותרין, כגון שדכן ועירבן יחד הגידולים והעיקר, ובטלים בששים כשאר איסורין שבתורה, אבל בלא דיכא לא חשבינן להו מעורבין, לפי שכל אחד עומד לבדו ואינו מתערבין יחד. וכ' ע"ז בקרן אורה, דלכא' הוי כמבטל איסור לכתחילה, כמו נתפצעו האגוזים [של ערלה המעורבין בשל היתר ואינו בטלים כשהם שלמים מחמת דחשיבין] בידים [גיטין נד:].

וז"ל המאירי, פירשו בתוס' שכבר דכן ושחקן בשביעית אחר (שעקירתו) [עקירתן] קודם נטיעתן בשמינית, ולא חשיבי, ובטלי גידולין אצל עיקר [אצל' ובטלו גידולין את העיקר]. ואינו מחוור בעיני, שאם דכן אינן צומחות כלל אפי' בדיכה מועטת. ואנו גורסין במורכנין, ר"ל שהרכין צוארן בשביעית כמו שאין נוח לו שיצמחו בשביעית, וכשעמדה כל השביעית ויצאה לו לשמינית וצמחו עם כל ההרכנה, מותרין וכו', וי"מ במדוכנין שחוקין לגמרי, ומפני שאין האיסור בעין, הא כל שנתערב והוא בעין אלא שלא ניכר, אסורין, ואין נראה כן.

**נח. בר"ן ד"ה אמר להם. דכיון שאפשר לאכלו, הו"ל כדבר שיש לו מתירין.**

השעה"מ [פ"ט"ו מהל' מאכלות אסורות ה"ג] כ', דלכאו' יש להקשות ע"ז ממש"כ הר"ן בעצמו לעיל [נב. בד"ה וקשיא להו] דכל מה שיש לו היתר עכשיו, אף בשלא במינה לא בטיל, א"כ אמאי קתני הכא השביעית אוסרת בכל שהוא במינה דוקא, והא אפי' שלא במינה נמי, כיון שיש לו מתירין עכשיו לאכלו קודם הביעור, לא בטיל. ותירץ, דעד כאן לא כתב הר"ן דבדבר שיש לו מתירין עכשיו אף בשאינו מינו לא בטיל, היינו דוקא כשהיתר שיש לו עכשיו הוא לעולם, כגון פת שאפאה עם הצלי בתנור דאסור לאכלה בכוח כיון שיש לו מתירין לעולם בבשר, משא"כ הכא גבי שביעית, נהי דעכשיו יש לו היתר לאכלו, מיהו לאחר הביעור הוא נאסר, וא"כ הו"ל כדבר שיש לו מתירין, דאסור עכשיו וניתר למחר, דבשאינו מינו בטיל. ועיין בשלמי נדרים מש"כ ע"ז.

#### נח: ודילמא במדוכנין, חשוד קתני.

ופי' הר"ן, ולא טרח בהכי. וז"ל הרשב"א, ואינו טורח להכשירן ולתקנן, דכי אמרינן [חולין ד.] לא שביק היתרא ואכיל איסורא, הני מילי היכא דלא טרח, אבל למיטרח לא טרח, כדאיתא בריש פ"ק דחולין גבי משומד אוכל נבלות לתיאבון.

#### נח: שניא שביעית הואיל ואיסורה ע"י קרקע בטילתה נמי ע"י קרקע.

ופי' הר"ן, דאיסורה ע"י קרקע כדכתיב ושבתה הארץ. [ול' המאירי ע"י עבודת הקרקע]. וז"ל התוס' רי"ד, פירוש, הערלה מותר ליטע אותה ולחרוש תחתיה, והכלאים נמי אע"פ שאסור לחרוש תחתיה ולקיימן, מ"מ על זמן שאין שם כלאים מותר לחרוש בכרם, א"כ נמצא שהאיסור הוא תלוי בפרי, אבל השביעית, אע"פ שאין שם פירות היא אסורה [ב]עבודת קרקע, א"כ כל איסור שביעית בקרקע הוא תלוי, והלכך כלול [אצל בטל] הוא האיסור ע"י קרקע.

והרשב"א פי', כלומר דין הוא שתבטל ע"י גידולין אלו של היתר, לפי שאילו לא נטען זה בקרקע, לא היו הגידולין האלו באין ונתוספין על האיסור בשום פנים, הלכך הרי זה היתר חשוב להתחלק מן האיסור ולבטלו, משא"כ בילדה שסיבכה בזקנה ובה פירות, שאילו לא גרם האדם להחזיר את הגידולין להיתר כשעקר את הילדה וסיבכה בזקנה, היו הפירות גדלין ונוספין באיסור מעצמן, וכן נמי בצל הנטוע בכרם, אלמלא שעקר את הכרם היה בצל גדל באיסור, אלא שגרם הוא להתיר את הגידולים, הלכך היתר גידולין אלו אינו חשוב כ"כ להיות מבטל את האיסור.

והרא"ש כ' וז"ל, שניא שביעית וכו', כלומר בעודו מחובר לקרקע יוצא מהיתר לאיסור, שיוצא מששית לשביעית, וכן מאיסור להיתר משביעית לשמינית, והואיל ואיסור והיתר מתערבין מעצמן, חשבינן להו מעורבין, וגידולי היתר מעלין את האיסור, אבל ערלה וכלא הכרם שא"א להתערב יחד איסור והיתר מעצמו במחובר בלא מעשה ידי אדם, כגון בערלה ע"י שסיבכה בזקנה ובכלאים ע"י עקירת הכרם, לא חשבינן להו מעורבין, ודמי למבטל איסור בידיים, הלכך אין גידולין מעלין את העיקר. וכ"כ תוס'. ועיין בקרן אורה שכ', דלפ"ז מדרבנן בעלמא הוא דאסירי, אבל מדאורייתא שפיר מבטלי הגידולין את העיקר גם בערלה וכלאי הכרם. אלא שהקשה על פירושם, חדא דעקירת הכרם היכי חשיב מבטל איסור בידיים, כיון דמותר לעוקרו. ועוד, דאטו לא מיירי דנעקר הכרם מאליו. [יעו"ש עוד]. ומשו"ה מסיק כפי' הר"ן.

#### נח: הרי מעשר דאיסורו ע"י קרקע ואין בטילתו ע"י קרקע, דתניא ליטרא מעשר וכו'.

כ' הקרן אורה, הוה מצי לשנויי דטבל שאני דהוי דבר שיש לו מתירין, וכדמשני לקמן [בסמוך] על הא דפריך רמי בר חמא ממתני' דקונם. וי"ל דלפי מאי דקיי"ל השתא דדבר שנאסר ע"י קרקע בטל ע"י קרקע, אין ביטולו כביטול האיסורין, דא"כ אין חילוק אם נאסר ע"י קרקע או לא, אלא על כרחך [מד"ת] [מד"ת] קאמר דדבר שנאסר ע"י קרקע בטל ע"י קרקע, והעיקר עצמו נעשה היתר, וא"כ לא שייך בזה חומרא

דדשיל"מ, כיון דהכל היתר הוא, אבל לקמן משני שפיר, כיון דלר' ינאי פריך דס"ל דאפי' אין איסור ע"י קרקע בטלי, והיינו כביטול כל האיסורין, בזה שפיר משני דהיא דהוי דשיל"מ לא בטיל, [עיי"ש דמסיק דמ"מ תקשי לפי' הרא"ש דהכא נמי מדין ביטול כל האיסורין הוא].

ובקה"י [סי' ל"ה אות ב'] הביא הקושיא בשם האו"ש [פ"ו מהל' מעשר ה"ד], ותירץ כהקדק אורה, וכ' עוד וז"ל, אלא דמהא דבשביעית לא בטל ע"י קרקע אלא בשרבו גידולי היתר על העיקר, וכמבואר לעיל דלא מספק"ל מתחילה אלא דוקא בשרבו הגידולין על העיקר וכו', ומשמע דמדין ביטול ברוב אתינן עלה, וסברת הואיל ואיסורה ע"י קרקע בטילתה ע"י קרקע לא מהני אלא שלא נחמיר לומר דהעיקר אין לו ביטול כלל, והשתא כיון דמדין ביטול ברוב הוא, הדרא קושיא לדוכתה, מאי אקשינן ממעשר הא שאני מעשר דהוא דשיל"מ.

ונראה די"ל דיסוד הדין דבטילתה ע"י קרקע אינו משום ביטול המיעוט ברוב היתר, אלא משום דמחשב ע"י גידולו בקרקע כפנים חדשות ודבר שנתהוה עכשיו, אלא דלא יתכן להחשיבו כבריה חדשה אא"כ רובו נשתנה ע"י הקרקע, ומשו"ה בעינן רוב, אבל היכא דאיכא רוב כבר נדון כולו כדבר חדש ואין כאן תערובת של איסור כלל וכו', דבכה"ג ליכא חומרת דשיל"מ. [א"ה, לכאו' אכתי תקשי לפמש"כ הר"ן בריש סוגיין דהא דבעי ברבו גידולין על עיקרו, לאו רבייה בלחוד קאמר, אלא רבייה שכי"ב במידי דאתי מעלמא היה בה כדי לבטל את האיסור, ולכאו' כוונתו בששים].

ובתוס' רי"ד פירש דמקשה מדתנן ומעשר עליה ממקום אחר, והיינו מן הישן דאשתקד [וכפירש"י בפ' קמא] דאין מעשרין מן החדש על הישן, אלמא השרשים עומדין בעינם ולא בטלו אגב קרקע להיות דין כחדש. וכ' עוד, דהכא גבי מעשר לגבי חדש וישן ליכא למימר טעמא דדשיל"מ, דהאי דאמרינן כל דשיל"מ אפי' באלף לא בטיל, חומרא דרבנן הוא ולא ד"ת, ולגבי מעשר אי מן התורה בטלין השרשין ודינו לעשר מן החדש, לא מצי רבנן למימר דלא בטלי ויעשר מן הישן, אלא ודאי ד"ת הוא דלא בטלי.

#### נח: ליטרא מעשר טבל וכו' חייבת במעשר ובשביעית.

לפי' הר"ן חדא מילתא היא, דחייבת אותה ליטרא במעשר כבתחילה, והגידולין שגדלו בשביעית חייבין בשביעית [ופטורין ממעשר, אבל אין מבטלין את הליטרא לפוטרה ממעשר כמותן]. אבל הרא"ש פי', דחייבת במעשר אם זרעה בשאר שנים, ואם זרעה בשביעית חייבת בשביעית. ולפי' הר"ן כ' בקרן אורה דק"ק כיון דשביעית נהגה בה, א"כ הפקירא היא ואמאי חייבת במעשר, ועיין בר"ה [טו]. גבי אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית. [א"ה, לכאו' אותה ליטרא לאו הפקר היא, ואולי כוונתו משום דיד הכל ממשמשין בכולה לזכות בהגידולין, ואין אותה ליטרא נשמרת לבדה, וע"ז מיייתי מאתרוג של ששית שנכנס לשביעית דאמור התם דפטור ממעשר מה"ט [דיד הכל ממשמשין בו], אפי' אי אזלינן ביה בתר חנטה לענין ביעור].

#### נח: ברא"ש ד"ה אוכל. כדן פועל שאוכל במלאכתו שהוא עושה.

הרש"ש תמוה ע"ז, דהא תניא בב"מ [פט]. יצא המנכש וכו' שאין פועל אוכל בהם. ובשלמי נדרים תמה איפכא, לגי' הר"מ והר"ש דאיירי במנכש עם הנכרי, דהא דינא דפועל הוא דוקא בעושה עם ישראל ולא בשל נכרי. אמנם מדברי תוס' [בד"ה ומעשרין] שכ' דכותים אינם מפרישים אפי' תרומה גדולה, משמע דגרסי כותי ולא נכרי.

#### נט. בתרומה ביד כהן עסקין דלא מצי מיתשיל עלה.

ופי' הר"ן, דכיון דזכה בה כהן שוב אינו יכול לישאל עלה. וכ' ע"ז הקרן אורה, צ"ע טובא, כיון דהוי הקדש טעות, אפי' בא ליד כהן מאי הוי, [ולא דמי לאוסר הנאת פירותיו על עצמו דיכולים אחרים לזכות בהם [כדלקמן פה.], וס"ל להר"ן שם [בד"ה רבא אמר] שאפי' ישאל על נדרו, קנין ממונו של זה אינו בטל, דהתם דבשעה שאסרן על עצמו הפקירן, ואין שאלה להפקר, אבל הכא קנין ממונו של הכהן אינו אלא מכח דהוי תרומה, וכשבטלה התרומה ע"י שאלה, ממילא בטלה זכייתו וקניינו. וכבר הקשה כן הש"ך [בחבו"מ סי' ש"ג] [ביו"ד סי' רנ"ח ס"ק י"ח], וכ' הש"ך ז"ל [בשם תשובת הרשב"א תי' תרנ"ו]

הטעם הוא דלא אתי דיבור דהתרתו ומבטל מעשה הנתינה לכהן, כי היכי דאמרינן בקידושין [נט]. דלא אתי דיבור ומבטל נתינת המעות לאשה בקידושין הראשונים, דהוי מעשה.

ואין זה מוכרח, דהכא שאני כיון שעושה אותה הקדש טעות, הנתינה ממילא בטל, ואין לכהן זכות בה, ועוד דהכא לאו דיבור הוא [ההתרה] אלא טעות בנדרו, ועוד דלפ"ז לא יועיל שאלה בחטאות ואשמות לאחר שנתנם ליד כהן להקריב, וזה ודאי אינו, דאפי' לאחר שעשה בו מעשה לשחוט בחוץ אמרינן דישנן בשאלה [קידושין מג.], וכן אפי' הקריבה בפנים ועשה בה מעשה עבודתה ג"כ איתא בשאלה כדמוכח בשבועות [כד:], ונהי דיש לחלק דנתינת הקרבנות לא חשיבא נתינה דכהנים משלחן גבוה קזכו, מ"מ נתינתה לגבוה ג"כ נתינה הוי, ועוד דשחיטה ושאר עבודות ג"כ מעשה הוי וכו'.

ובנו"ב [תנינא, יו"ד סי' קנ"ד] כ' בזה, דאינו יכול להוציא מידו של כהן, דהכהן יאמר לו דאינו מאמין לו על החרטה, וגם זה לא אבין, דמ"מ היאך יאכלנה הכהן. שמא חרטה גמורה היא והוי זו טבל ביד כהן, ועוד דהכא גבי תרומה טמאה שנתערבה גם לכהן ניחא ליה שישאל עליה ולהתירה, ואכתי הוי דשיל"מ. [יעו"ש שנו"נ עוד בדבריהם, ומסיק כפי' הרא"ש בשם הר"א ממיץ, דאכהן קאי, שהוא אינו יכול להשאל עליה, שהרי לא קרא עליה שם תרומה].

**נט. והא קתני סיפא תמכר לכהן.**

הקשה הגרע"א, לוקמי בנפל לו תרומה מאביו ישראל שקרא שם תרומה ומת, ואצל הבן קודם שנתן לכהן נתערב, דזה לא הוי דשיל"מ, דהבן אינו יכול [לישאל] על תרומת אביו, ושייך שפיר תמכר לכהן.

**נט. בשלמא קונמות מצוה לאיתשולי עליהן.**

כ' בגלויני הש"ס למהר"י ענגיל, יש לעיין דכיון דמצוה לאיתשולי, אם מברכין עליה כעל כל המצוות, דאפי' אמצוה דרבנן מברכין. [דלא ניח"ל למימר דהאי מצוה לאיתשולי אינה אלא זהירות מאיסורא דהמקיימו כאילו הקריב קרבן, דלשון "מצוה" משמע דתקנו חכמים מצוה בקום עשה, אלא דטעם התקנה משום דהמקיימו וכו'. או שמא בהא גופא מספק"ל]. ואי מברכין, יל"ע ג"כ מי מברך, אם הנשאל או החכם המתיר. ולפי מש"כ בגליון ברכות מב. בטעם מש"כ הראב"ה דאין מברכין על שריפת נותר דהואיל ובא ע"י עבירה דהותרה, לא מברכין עליה, עיי"ש, א"כ ה"נ הרי בא ע"י עבירת הנדר דכאילו בנה במה, ואפי' אחר השאלה נשאר הנדר חטא, כמבואר לקמן [עז:], ועדיף מנותר דניתק לעשה ונתקנת העבירה ע"י השריפה.

ומצאתי בס' תניא רבתי סי' פ' וז"ל, בעיוה"כ וכו' באין יחפין לביהכנ"ס, ועומד החזן וכו' ומתחיל כל נדרי וכו', ויש נוהגין לברך קודם על מצות היתר נדר ושבועה, וי"א שהיא ברכה לבטלה, עכ"ל, ובודאי דמש"כ ויש נוהגין לברך וכו', הוא התר נדרים שעברו וכו', וכדאמרינן כאן דקונמות מצוה לאיתשולי עליהו, וא"כ ספק זה הוא מחלוקת הראשונים.

ועיין במהרי"ק שורש נ"ב שכ', דהא דמצוה לאיתשולי כיון דהוא רק מחשש שמא יכשל בנדרו על כן הוא רק ספק מצוה, כיון דאם יבא אליהו ויאמר שלא יכשל זה בנדרו, לא היה מצוה בשאלה, עכ"ל, עיי"ש היטב, ולפ"ז ממילא אין מקום לברכה, דלא מברכין אספק מצוה. [וצ"ל דלא הוי ספק דשיל"מ, כיון דמספק עליו להתיר. או שמא כל ספק דשיל"מ בטל, כיון דחומר דשיל"מ שאינו בטל מדרבנן הוא, הו"ל ספיקא דרבנן, וצ"ת].

**נט. בר"ן ד"ה והרי תרומה. והא דלא פריך ליה א"ה בבצל של תרומה וכו'.**

כ' הרש"ש, לכאוו' הו"מ למימר בתרומה ביד כהן, ומותר דקאמר ר"ל בימי

תומאתו, ואולי משום דזה הוה דשיל"מ כשיטהר, והא דאמר' ביבמות [פב.] על הא דרב אשי, אי לכהן מישרא שרי, ולא משני כשנטמא, דחטאת שאני, דאפשר שתבא לידי נותר קודם שיטהר.

**נט. בר"ן ד"ה תרומה. והקדש דקא מני לעיל בדבר שיש לו מתירין, בהקדש בדק הבית עסקינן, דעל כרחין לפדייה קאי.**

והמאירי כ' וז"ל, ואע"פ שההקדש אין צד מצוה בשאלתה, הקדש מצד נדבתו בא, ושמא טעה, והקדש טעות אינו הקדש, אבל תרומה מתורת חיוב היא באה ואין הטעות מצוי בה, ואע"פ שמו"מ יש בה שאלה, וכגון שימצא פתח על דרך הזרות, כגון שיאמר לא נתכונתי לתרום מכרי זה, ואילו ידעתי כן לא הייתי תורם, מ"מ אין הפתח מצוי בה כ"כ שתהא קרויה מצדו דשיל"מ, ואין לומר שתהא ניתרת בחרטה לבד, ששאלת הקדש ותרומה אינה אלא מצד טעות. [ודלא כמש"כ הר"ן [בד"ה והרי תרומה] דשאלת תרומה ע"י פתח או חרטה].

**נט. ברש"י ד"ה תירקב. שאין לה תקנה לא כהן ולא לישראל.**

בשלמי נדרים הביא קושית הט"ז [יו"ד סי' שכ"ג סק"ב], למה לא נאמר שישאל על התרומה, דהא אף למסקנא לא קאמר רק דלא הוי דשיל"מ משום דליכא מצוה לאיתשולי עליה, אבל מ"מ תקנה איכא דילך אצל חכם ויתירנו. יעו"ש בט"ז שהאר"י, ומסיק דחרטה מצד התערובת לא מהני, כי אם שיתחרט דוקא מצד הנתינה עצמה מאיזה טעם שיש לו. והש"ך בנקה"כ תירץ, דתנא דינא קתני תקנתא לא קתני [ומישוב מה שהקשה כן הט"ז אגופא דמתני', אבל לכאוו' אכתי תקשי ע"ד רש"י]. והבית מאיר כ' דדינו דהש"ך אמת דמועיל שאלה, [ודלא כהט"ז], רק מחמת שנוגד הוא ע"כ צריכין לידע איך להתיר.

**נט: א"ל מי סברת על עיקר קתני, אתוספת קתני אסורין.**

כ' הרשב"א, קשיא לי, ומאי נפק"מ, והא א"א לברר ולהפריש היתר מתוך איסור. [ומדברי הר"ן [בד"ה אם אין] מבואר דנפק"מ לענין הא דשביעית תופסת דמיה, דאם החליפן, אינו תופס דמיו כנגד ההיתר]. וי"ל דנפק"מ לתערובתן, שאין אסורין אלא לפי חשבון האיסור. א"נ הכי קאמר ליה, מי סברת מחמת העיקר שנתבטל וחזר להיות איסור קתני אם היו עליו שלהן שחורות אסורין, לא אמרו אלא מחמת תערובת התוספת שבהן.

וז"ל התוס' רי"ד, פירוש העיקרין לא בטלי, אלא כדינן עומדין, שעיקרין של ששית שגדלו בשביעית, גידוליהן אסורין ושרשיהן מותרין, ועיקרין של שביעית שגדלו בשמינית גידוליהן מותרין ושרשיהן אסורין וכו', ומאי דתניא במנכש שמוותר בבצלים של שביעית (ומוצאי) [במוצאין] שביעית, אינו אוכל אלא הגידולין, אבל השרשין אסורין הן. ולגבי ערלה וכלאי הכרם אית למימר דלא פליג רב חסדא עם ר' יוחנן ור' יונתן דאסרי, דעד כאן לא מפלג רב חסדא אלא בין עיקרין לגידולין, שהעיקרין הן תחת הארץ והגידולין הן על הארץ, אבל פירות ערלה שהאיסור והתוספת הן על הארץ, וכן בצל שנטעו בכרם ויצאו גידוליו באיסור, (וא"כ) [ואח"כ] נעקר הכרם והוסיפו בהיתר, האיסור וההיתר הוא על גבי קרקע, הלכך הכל אסור.

**נט: דתניא רשב"ג אומר הגדל בחיוב חייב הגדל בפטור פטור.**

הרא"ש פירש דהיינו מאי דאמר רשב"ג בגיטין [כג.]. גבי אילן שמקצתו עומד בארץ ומקצתו עומד בחו"ל, דהגדל בחיוב חייב והגדל בפטור פטור, ואשמועינן דבאילן אחד יש איסור והיתר. וכ' ע"ז בקרן אורה, ולא הבנתי פירושו ז"ל, דמה ענין רשב"ג דאילן להכא, דהתם במפסיק צונמא פליגי, ורשב"ג ס"ל דאורא לא מבבלב זרעא, ומה ענין זה לגידולין ועיקר, דודאי יונקין זה מזה, [א"ה, עיי' ל' הרא"ש עצמו לעיל נז: סוד"ה דלמא לחומרא].